

Medžiagos aprašas

Pavadinimas: Tekstų tipai ir žanrai (samprotavimo rašinys problemine tema).
V. Rašinio kalba ir stilius.
Dalykas: Lenkų tautinės mažumos gimtoji kalba ir literatūra
Klasė: III gimnazijos klasė
Pasiekimų sritis: žr. pasiekimų raida:
Rašymas ir teksto kūrimas (C) Kuriam tekstus, iš esmės atsižvelgdami į temą, problemą, tikslą, komunikavimo situaciją, adresatą. Pasirenka atitinkamą teksto žanrą ir tipą, laikosi jo pagrindinių reikalavimų. Pasirenka tinkamą raišką, iš dalies laikosi kalbos stiliaus reikalavimų (C1.1.3). Logiškai ir nuosekliai plėtoja probleminę teksto temą ir mintį, naudodamasis sukauptomis žiniomis ir patirtimi. Tinkamai ir pagrįstai įterpia citatas ir kitų autorių mintis į savo kuriamą tekstą. Iš esmės motyvuotai išskiria pastraipas, laikosi teksto loginės struktūros. Daugeliu atvejų pastraipoje laikosi minčių dėstymo logikos, iš esmės paisyti rišlumo (formaliojo ir semantinio) reikalavimų (C1.2.3). Siekdamas vienareikšmiškumo, preciziškumo, vaizdingumo ir teksto estetikos iš esmės tinkamai ir tiksliai vartoja abstrakčią ir specifinę leksiką, gramatines konstrukcijas, vaizdingus žodžius ir frazes, citatas, meninės kalbos priemones (C1.3.3). Taiko daugumą rašybos, gramatikos ir skyrybos taisyklių. Tinkamai vartoja bendrinės kalbos leksiką, iš esmės paisyti stiliaus reikalavimų (C2.2.3). Dažniausiai tiksliai pasirenka ir taiko [...] rašytinio teksto kūrimo ir tobulinimo strategijas. Naudojasi įvairiais šaltiniais plėtodamas temą ir argumentuodamas teiginius. Redaguodamas tekstus taiko sukauptas kalbos žinias, daugeliu atvejų naudojami įvairiais informacijos šaltiniais. Saugodamas autorių teises daugeliu atvejų nurodo perteikiamos informacijos ir vaizdinės medžiagos šaltinį (C3.1.3).
Kalbos pažinimas Plėtoja žodyną vartodamas abstrakcinę ir specifinę leksiką, susijusią su literatūros ir kultūros probleminėmis temomis. Aptaria leksikos plėtotės būdus ir naujų žodžių atsiradimo priežastis, pateikia pavyzdžių (D2.2.3). Tiksliai pasirenka leksines ir gramatines kalbinės raiškos priemones, atsižvelgdami į stiliaus reikalavimus. Redaguodami savo tekstą atpažįsta ir taisyti daugumą tipinių klaidų (D2.3.3). Tiksliai naudojami įvairiais spausdintiniais ir skaitmeniniais kalbos žodynais, kitais šaltiniais ir mokymosi priemonėmis (D4.2.3).
Mokymo(si) turinio tema: Rišlaus teksto kūrimas ir redagavimas.
Ilgalaikio plano dalis (nurodoma kokios temos/-ų prieš tai buvo mokomasi) Rašymas ir teksto kūrimas
Valandų skaičius nurodytas ilgalaikiame plane: 2

<p>Mokymosi uždaviniai (pamatuojami) ir vertinimo kriterijai: Kurdami tekstus mokiniai suskirsto tekstą į pastraipas; apibrėžia pagrindinę pastraipos mintį; sudaro teisingą rašinio pastraipą; naudoja tinkamą žodyną, kad užtikrintų pastraipos ir viso teksto nuoseklumą; nurodo ir įvardija atskirus rašinio elementus (įvadas, plėtra, išvada; tezė, hipotezė, argumentas, pavyzdys, kontekstas); formuluoja tezę ir hipotezę; rašo įtikinamus argumentus ir kontrargumentus; parenka tinkamus argumentų pavyzdžius; parenka funkcinius ir įvairius kontekstus; apibrėžia temos raktinius žodžius; vartoja abstrakčią leksiką; naudoja įvairias sintaksines struktūras; rašo taisyklingai su skyrybos ženklais ir rašyba.</p>
<p>Galimi mokymo(si) metodai, siūloma veikla: Įtraukianti paskaita, darbas grupėse, teksto analizė, rezultatų pristatymas ir diskusija, refleksija.</p>
<p>Turinys, pateikiamas tekstu su nuorodomis: I. Teksto kūrimo taisyklės. II. Rašinio kompozicija. III. Argumentas ir pavyzdys rašinyje. IV. Kaip suprasti rašinio temą? V. Rašinio kalba ir stilius.</p>
<p>Užduotys, skirtos pasiekti mokymosi uždavinių: užduočių rinkinys (formuojamasis vertinimas, vertinimas taškais, vertinimas pažymiu pagal instrukciją).</p>
<p>Užduotys, skirtos vertinimui ir įsivertinimui klausimai įsivertinimui: Paaiškinu, kas yra teksto nuoseklumas. Suskirstau kažkieno tekstą į pastraipas. Kuriu nuoseklią pastraipą. Kuriu nuoseklų tekstą, susidedantį iš kelių pastraipų. Vartoju žodyną, kuris užtikrina teksto nuoseklumą. Nurodau ir įvardiju kompozicines rašinio dalis. Formuluoju tezę arba hipotezę. Redaguoju rašinio įvadą tam tikra tema. Redaguoju rašinio pabaigą tam tikra tema. Redaguoju argumentus ir kontrargumentus. Argumentams renkuosi tinkamus pavyzdžius. Rašinio temoje apibrėžiu raktinius žodžius. Pasirenku kontekstus, atitinkančius priimtą samprotavimo liniją. Naudoju stilių, atitinkantį mano išraišką. Pastebiu ir taisau kalbos klaidas. Taisyklingai vartoju žodyną atitinkanti lenkų kalbos stiliui. Teisingai naudoju skyrybos ženklus.</p>
<p>Namų darbai (jei reikia, nurodykite, kokius namų darbus mokiniai turėtų atlikti): Žr. Mokymo(si) medžiagą.</p>
<p>Siūloma papildoma medžiaga / literatūra / skaitmeninės mokymo priemonės (SMP): Wielki słownik języka polskiego: https://wsjp.pl/ Cogito dla Polonii https://muzeumpolonii.uw.edu.pl/?page_id=1209 Matura na maksa https://www.youtube.com/@Maturanamaksa/featured Informator o egzaminie maturalnym z języka polskiego https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-maturalny-w-formule-2023/informatory/ Kuziak, M., Rzepczyński S., Jak pisać?, Bielsko-Biała 2007.</p>

Reikalingi materialiniai ir technologiniai ištekliai: Šiuolaikinės lenkų kalbos žodynai, prieiga prie interneto.
Pateikta konkreti medžiaga, kurią galima naudoti pamokoje (užduočių lapai, veiklų planai): užduočių lapas, veiklų planas

ROZPRAWKA – KROK PO KROKU

Lekcja 5.

Język i styl rozprawki

Przed lekcją

Nauczyciel prosi, aby uczniowie zapoznali się z materiałem dotyczącym typów błędów językowych <https://www.youtube.com/watch?v=wH9CUU5LFbk> oraz z materiałem omawiającym istotę błędów stylistycznych <https://polszczyzna.pl/bledy-stylistyczne-przyklady/> i sporządzili notatkę.

Faza wprowadzająca

Nauczyciel informuje, że ostatnim elementem podczas pisania rozprawki maturalnej, na który należy zwrócić uwagę, jest jej język i styl.

Może wyświetlić kryteria oceny wypracowania maturalnego, aby uzmysłwić uczniom, że warto pracować nad udoskonalaniem warsztatu językowego. Kryteria 3. i 4. mogą bowiem zapewnić istotną liczbę punktów.

3. STILIAUS VERTINIMAS (3 taškai)

Vertinimo aprašas	Taškai
Stilius atitinka rašinio žanrą , išlaikytas stiliaus vientisumas . Platus kalbos priemonių spektras: turtingas žodynas , abstrakčiosios leksikos vartojimas, sintaksinių konstrukcijų įvairovė . Gali būti 1–2 stiliaus trūkumai.	3
Stilius atitinka rašinio žanrą, tačiau yra stiliaus klaidų. Iš esmės išlaikytas stiliaus vientisumas. Pakankamai turtingas žodynas, vartojama abstrakčioji leksika. Pasitaiko pasikartojančių žodžių ir sintaksinių konstrukcijų. Gali būti 3 stiliaus klaidos ar trūkumai.	2
Stilius tik iš dalies atitinka rašinio žanrą. Nėra stiliaus vientisumo. Beveik nevertinama abstrakčioji leksika, vyrauja buitinė leksika. Pasikartojantys žodžiai ir sintaksinės konstrukcijos. Gali būti 4 stiliaus klaidos ar trūkumai.	1
Darbas neatitinka reikalaujamų kriterijų.	0

4. KALBOS TAISYKLINGUMO VERTINIMAS (9 taškai)

4.1. Gramatikos ir leksikos klaidos	Taškai	4.2. Rašybos klaidos	Taškai	4.3. Skyrybos klaidos	Taškai
0–3	5				

4–6	4				
7–9	3				
10–12	2	0–3	2	0–3	2
13–15	1	4–6	1	4–6	1
15 i więcej	0	6 i więcej	0	6 i więcej	0

Nauczyciel wyświetla i odczytuje temat lekcji: *Język i styl rozprawki* oraz cele lekcji.

Uczeń:

- stosuje styl odpowiedni do rozprawki;
- zauważa i poprawia błędy w tekście cudzym i własnym;
- stosuje słownictwo abstrakcyjne;
- stosuje słownictwo w wysokiego rejestru polszczyzny;
- stosuje różnorodne konstrukcje składniowe;
- stosuje poprawną interpunkcję.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel przypomina uczniom, że rozprawka wymaga użycia stylu wysokiego i erudycyjnego słownictwa. Ponadto należy pisać poprawnie pod względem gramatycznym, leksykalnym, ortograficznym i interpunkcyjnym.

2. Wybrani uczniowie przypominają klasyfikację błędów językowych na podstawie notatki przygotowanej na lekcję.

3. W dalszej części lekcji uczniowie wykonują zadania z karty pracy (**Załącznik B1**). O kolejności wykonywania zadań decyduje nauczyciel. Uczniowie mogą pracować indywidualnie, w parach lub małych grupach. Istotne jest, aby mieli możliwość wspólnego sprawdzenia poprawności wykonania zadań i omówienia ewentualnych wątpliwości. Należy zwrócić baczną uwagę, czy uczniowie rozumieją znaczenie słów z wysokiego rejestru polszczyzny.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i przypomina jej cele. Uczniowie w swobodnej rozmowie wymieniają korzyści wynikające z umiejętności dostrzegania błędów i dokonywania korekty tekstu.
2. Uczniowie samodzielnie zaznaczają kryteria sukcesu, które osiągnęli.

Kryteria sukcesu	Wspaniale	Średnio	Słabo	Komentarz (nad czym muszę popracować?)
Stosuję styl odpowiedni do wypowiedzi				
Zauważam i poprawiam błędy językowe				

Poprawnie posługuje się słownictwem w wysokiego stylu polszczyzny				
Stosuje poprawną interpunkcję				

4. Nauczyciel zadaje prace domową – uczniowie w domu mają za zadanie przeanalizować błędy stylistyczne i językowe w ostatnio pisanym wypracowaniu i dokonać autokorekty pracy.

Załącznik B1

Język i styl rozprawki

Zadanie 1.

A. [6 p.] Podane wyrazy i zwroty wpisz w odpowiednie miejsca w tabeli. Zastanów się, które wyrazy i zwroty nie powinny znaleźć się w rozprawce maturalnej? Uzasadnij swoje stanowisko.

łajdactwo, cykor, udreka, wiersz, samotność, nieprawość, powszedniość, belfer, dialog, mentor, alienacja, Bóg, mowa wiązana, Przedwieczny, wyobcowanie, cierpienie, normalka, wędrówka ziemską człowieka, rymowanka, lęk, codzienność, rozmowa, pogaduchy, zło, życie, doczesność, nauczyciel, strach

Wyrazy potoczne	Wyrazy neutralne	Wyrazy podniosłe

B. [4 p.] Następnie ułóż zdania z wybranymi dwiema parami lub trójkami wyrazów / zwrotów, zachowując odpowiedni styl całego zdania (potoczny, neutralny lub podniosły).

Zadanie 2.

A. [8 p.] Połącz rzeczowniki z czasownikami tak, aby powstały poprawne związki wyrazowe. Możesz wielokrotnie używać tych samych wyrazów.

ból, krzywda, porażka, klęska, męki, kara, cierpienie, zło, dobro, radość

znosić, doświadczać, ponosić, wyrządzać, zadawać, odbywać, cierpieć, przeżywać

- B. [8 p.] Ułóż zdania z poprawnie zbudowanymi związkami wyrazowymi dotyczącymi treści lektur obowiązujących na egzaminie maturalnym. W każdym zdaniu wykorzystaj inny czasownik z podpunktu A.

Zadanie 3. [10 pkt.]

W poniższych fragmentach prac maturalnych popraw błędy polegające na niepoprawnym użyciu słowa.

1. Amerykański przedstawiciel modernizmu T.S. Eliot w swoich esejach podkreślał, że sztuka powinna być całkowicie oddzielona od artysty. W przeciwnym nurcie podążali zwolennicy konfesji w literaturze, polegającej na zindywidualizowaniu dzieła i opisaniu przeżyć twórcy.
2. Zarówno heroizacja, jak i deheroizacja mogą współistnieć obok siebie w zależności od funkcji artystycznych i wybranych przez autora sposobów komunikowania się z czytelnikiem.
3. Udowadnia to, jak blisko oscylują wokół siebie opisywane w różnych okresach wyobrażenia utopijnego społeczeństwa.
4. Heroizacja śmierci Rolanda jest dociągnięta do absolutnych wyżyn i współczesny czytelnik widzi w niej groteskę i absurd.
5. Heroizacja i deheroizacja w procesie kreowania bohatera literackiego spełnia różne role.

Zadanie 4. [10 p.]

W poniższych fragmentach prac maturalnych popraw błędy składniowe.

1. Samotność oraz odizolowanie od społeczeństwa źle wpływa na człowieka i jego psychikę.
2. Odcinając człowieka od reszty społeczeństwa, następuje jego zdziczenie.
3. Takie postępowanie zaszczepili w Irenie Sendlerowej rodzice, mimo tego że wojna temu nie sprzyjała. Nie była samolubna, czuła w sobie potrzebę ratowania innych.
4. Ludzie cierpią ze względu na uraz, który doświadczyli.
5. Dziewczyna nie może związać się z młodzieńcem przez konflikt rodzin.

Zadanie 5. [10 p.]

W poniższych fragmentach prac maturalnych popraw błędy fleksyjne.

1. Wokulski bowiem w tym czasie jest już znanym i poważanym kupcem, obraca wielkimi sumami dzięki handlu z Rosją.
2. Jako ludzie żyjący już w innej, nowej rzeczywistości, nie mogli pojąć zachowania i dziwnych zwyczajów swoich dziadków i babć.

3. Z „Epilogu” dowiadujemy się też, jak wielką nadzieję na odzyskanie niepodległości Polacy wiązali z Bonapartym.
4. Były to wierzenia prostych ludzi, którzy wierzyli, że Bóg ukara winnych, a ich nagrodzi.
5. Wszyscy trzej byli przecież młodzi, śmieli, odważni i gotowi zmieniać świat.

Zadanie 6.

Podany fragment pracy maturalnej podziel na zdania. Zadbaj o poprawną interpunkcję.

jak widać przestrzeń w dziele literackim nie jest tylko miejscem w którym bohater mieszka czy które odwiedza nie można przenieść bohatera do innej rzeczywistości tak by pozostał niezmienny również wydarzenia gdyby rozegrały się gdzieś indziej nabrałyby innego wydźwięku przestrzeń wykreowana przez autora ułatwia odnalezienie treści metaforycznej i skłania do konkretnych refleksji w kontekście ukazanych zdarzeń a często stanowi też element charakterystyki pośredniej bohatera dzięki czemu czytelnik może zrozumieć go w pełni

Załącznik B2

Odpowiedzi do karty pracy

Zadanie 1.

- A. [uczeń otrzymuje 6 p. za umieszczenie większości wyrazów w odpowiednich miejscach – dopuszczalne 2 błędy; 5 p. – dopuszczalne 4 błędy; 4 p. – dopuszczalnych 6 błędów; itd.]

Wyrazy potoczne	Wyrazy neutralne	Wyrazy podniosłe
łajdactwo rymowanka normalka cykor pogaduchy belfer	zło wiersz Bóg codziennosc życie samotność strach cierpienie rozmowa nauczyciel	nieprawość mowa wiązana Przedwieczny powszedniość wędrówka ziemską człowieka doczesność alienacja wyobcowanie lęk udręka dialog mentor

- B. [uczeń otrzymuje po 2 p. za zredagowanie poprawnych stylistycznie zdań z każdą dwójką / trójką wyrazów bliskoznacznych; po 1 p. – za drobne błędy]

Przykładowe zdania:

Łajdactwa Kmicica nie mogły podobać się takiej dziewczynie jak Oleńka.

Jacek Soplica swoim postępowaniem odkupił wszelkie **zło**, którego się dopuścił w młodości

Tylko człowiek o zatwardziałym sercu może dopuścić się **nieprawości**.

Izbie Łęckiej zebrało się na **pogaduchy**.

Rozmowa Rzeckiego ze Stachem nie przyniosła spodziewanych rezultatów.

Witold Korczyński prowadził z ojcem ożywiony **dialog** na temat koniecznych zmian w gospodarstwie.

Zadanie 2.

- A. [uczeń otrzymuje po 1 p. za każdy czasownik poprawnie połączony z rzeczownikami; jeśli pojawi się tu jakiś rzeczownik, który nie tworzy z czasownikiem związku wyrazowego, Bnp. *ponosić krzywdę*, punktu nie przyznajemy]

znosić: ból, cierpienie, krzywdę, mękę

doświadczać: bólu, krzywdy, cierpienia, radości, zła, dobra

ponosić: porażkę

wyrządzać: krzywdę, zło

zadawać: ból, cierpienie, męki

odbywać: karę

cierpieć: męki, ból

przeżywać: radość, męki, ból, cierpienie

- B. [uczeń otrzymuje po 1 p. za każde poprawne zdanie; istotna jest poprawność merytoryczna, ponieważ zdania mają się odnosić do lektur wymaganych na maturze, jak i językowa].

Zadanie 3.

[Uczeń otrzymuje po 2 p. za każde poprawione zdanie]

1. Amerykański przedstawiciel modernizmu T.S. Eliot w swoich esejach podkreślał, że sztuka powinna być całkowicie oddzielona od artysty. **W przeciwnym kierunku podążali** (lub: **Odmienny nurt reprezentowali**) zwolennicy konfesji w literaturze, polegającej na zindywidualizowaniu dzieła i opisanu przeżyć twórcy.
2. Zarówno heroizacja, jak i deheroizacja mogą **współistnieć** (lub: **istnieć obok siebie**) w zależności od funkcji artystycznych i wybranych przez autora sposobów komunikowania się z czytelnikiem.
3. Udowodnia to, jak blisko **funkcjonują obok siebie** opisywane w różnych okresach wyobrażenia utopijnego społeczeństwa.
4. Heroizacja śmierci Rolanda **osiąga absolutne wyżyny** i współczesny czytelnik widzi w niej groteskę i absurd.
5. Heroizacja i deheroizacja w procesie kreowania bohatera literackiego **pełni różne funkcje**. (lub: **Zabiegi heroizacji i deheroizacji** w procesie kreowania bohatera literackiego **pełnią różne funkcje**.)

Zadanie 4.

[Uczeń otrzymuje po 2 p. za każde poprawione zdanie]

1. Samotność oraz odizolowanie od społeczeństwa źle **wpływają** na człowieka i jego psychikę.
2. Kiedy człowiek odcina się od reszty społeczeństwa, ulega zdżyczeniu.
3. Takie postępowanie zaszcypili w Irenie Sendlerowej rodzice, mimo tego że wojna temu nie sprzyjała. **Kobieta** nie była samolubna, czuła w sobie potrzebę ratowania innych.
4. Ludzie cierpią ze względu na uraz, **którego** doświadczyli.
5. Dziewczyna nie może związać się z młodzieńcem **z powodu konfliktu** rodzin.

Zadanie 5.

[Uczeń otrzymuje po 2 p. za każde poprawione zdanie]

1. Wokulski bowiem w tym czasie jest już znanym i poważanym kupcem, obraca wielkimi sumami dzięki **handlowi** z Rosją.
2. Jako ludzie żyjący już w innej, nowej rzeczywistości, nie mogli pojąć zachowania i dziwnych **zwyczajów** swoich dziadków i babć.
3. Z „Epilogu” dowiadujemy się też, jak wielką nadzieję na odzyskanie niepodległości Polacy wiązali z **Bonapartem**.
4. Były to wierzenia prostych ludzi, którzy wierzyli, że Bóg **ukarze** winnych, a ich nagrodzi.
5. Wszyscy trzej byli przecież młodzi, **śmiali**, odważni i gotowi zmieniać świat.

Zadanie 6.

[Uczeń otrzymuje 4 p. za bezbłędne wykonanie zadania; 3 p. za 2 błędy interpunkcyjne; 2 p. za 3 błędy interpunkcyjne; 1 p. za 4 błędy interpunkcyjne]

Jak widać, przestrzeń w dziele literackim nie jest tylko miejscem, w którym bohater mieszka czy które odwiedza – nie można przenieść bohatera do innej rzeczywistości tak, by pozostał niezmieniony. Również wydarzenia, gdyby rozegrały się gdzieś indziej, nabrałyby innego wydźwięku. Przestrzeń wykreowana przez autora ułatwia odnalezienie treści metaforycznej i skłania do konkretnych refleksji w kontekście ukazanych zdarzeń, a często stanowi też element charakterystyki pośredniej bohatera, dzięki czemu czytelnik może zrozumieć go w pełni.

Lub:

Jak widać, przestrzeń w dziele literackim nie jest tylko miejscem, w którym bohater mieszka czy które odwiedza. Nie można przenieść bohatera do innej rzeczywistości tak, by pozostał niezmieniony. Również wydarzenia – gdyby rozegrały się gdzieś indziej – nabrałyby innego wydźwięku. Przestrzeń wykreowana przez autora ułatwia odnalezienie treści metaforycznej i skłania do konkretnych refleksji w kontekście ukazanych zdarzeń, a często stanowi też element charakterystyki pośredniej bohatera, dzięki czemu czytelnik może zrozumieć go w pełni.

Parengé: Magdalena Trysińska